

TIBOR MACHANⁱ

ZELFDODING EN HET RECHT OP LEVEN (2007) DE LIBERTARISCHE OPTIEK

Velen onder ons zijn bekend met het verhaal van dr. Jack Kevorkianⁱⁱ, de arts uit Michigan die hulp verleend heeft aan mensen die zichzelf wensten te doden en wiens verrichtingen door politici met de nodige weerstand zijn bejegend. Nu komt er nieuws uit Canada waar zowel zelfdoding als de hulp daarbij worden verboden. Het is in Canada illegaal om “een persoon te adviseren, te bemoedigen en te assisteren bij een handeling die intentioneel zijn of haar dood bewerkstelligt.”ⁱⁱⁱ In het licht van deze uitspraak kan Sue Rodriguez genoemd worden, een 43-jarige vrouw met de ziekte van Lou Gehring^{iv}. Deze ziekte kent een pijnlijke finale en zij vroeg het Canadese gerechtshof de wet te wijzigen zodat zij toestemming kon krijgen haar leven te beëindigen. Het hof boog niet voor haar wens en Sue Rodriguez wist uiteindelijk haar leven te beëindigen met de hulp van een anoniem gebleven arts. Zij stierf in de armen van parlementslid Svend Robinson die zich sterk maakte voor wetswijziging op het gebied van ‘assisted suicide’.^v

ONAFHANKELIJKHEIDSVERKLARING

Dat de wet in de Verenigde Staten van Amerika zelfdoding en hulp daarbij verbant, is schandelijk. In dat land wordt verondersteld dat eenieders recht op leven door de overheid wordt beschermd. Natuurlijk is het zo dat de grondwet niet direct dat recht beschermt. Het is wel zo dat het Negende Amendement duidelijk stelt dat de opgesomde rechten in de Constitutie beschermd moeten worden. Het grondleggende document van de VS, de Onafhankelijkheidsverklaring, benoemt eenieders recht op leven als ‘self-evident’ en daaruit volgt dat het Negende Amendement ook het recht op leven insluit en dat de regering dat recht geen geweld aan mag doen. De Onafhankelijkheidsverklaring sluit aan bij de gedachte van John Locke dat alle mensen gelijk geschapen zijn en door de ‘schaper’ voorzien zijn van onvervreembare rechten, waaronder het recht op leven, op vrijheid en op het nastreven van geluk. Indien wij die rechten hebben, zou het wettelijke systeem ons moeten beschermen tegen criminelen, buitenlandse agressoren maar ook tegen de diverse (legale) overheden zelf. Geen enkele paternalistische interventie kan getolereerd worden, ook al zou het gaan om het verbeteren van sommige aspecten van ons leven - denk aan het aan banden leggen van roken en drugsgebruik.

LIBERTARISME

Hoe kan iemand nu zelfdoding en hulp daarbij verdedigen door een beroep te doen op het recht op leven? Dat is echter geen mysterie.

Veel mensen vinden zelfdoding verwerpelijk omdat zij vinden dat ons leven aan God of aan de een of andere groep mensen behoort en dat we daarom niet zelf kunnen beslissen over leven (en dood). Echter, indien iemand een recht heeft, dan heeft iemand een keuze. Het recht op vrijheid van religie betekent dat iemand niet weerhouden mag worden een religie te kiezen of dat juist niet doen. Het recht op vrijheid van meningsuiting houdt in dat iemand niet gefrustreerd mag worden in zijn recht te spreken of juist te zwijgen. Rechten zijn precies dát soort politieke principes: zij geven ons de mogelijkheid van keuze in een samenleving waar anderen ons zouden kunnen trachten te weerhouden die keuzemogelijkheid te hebben. Een vrije samenleving (h)erkent in haar wettelijk stelsel die basisrechten voor mensen. Rechten ‘begrenzen’: om een grens óver te gaan, zal degene over de grens toestemming moeten geven. Neem bijvoorbeeld het recht op privé-eigendom. Indien een auto jouw eigendom is, zal iemand die van die auto gebruik wil maken daar aan jou toestemming voor moeten vragen. Dat geldt ook voor de verkoop van die auto: jij bepaalt de prijs.

Indien het om jouw leven gaat, zal iemand die iets met jou wil daar toestemming voor moeten krijgen: dat geldt zowel voor het ondergaan van een operatie als voor de taxichauffeur die jou naar het vliegveld wil brengen. Indien je wilt roken, drinken, drugs gebruiken, berg beklimmen, skiën, dan heb je daar van niemand toestemming voor nodig (zolang de rechten van anderen daarbij niet geschonden worden). Dat is het fundamentele kenmerk van het libertarisme. Individuen zijn soeverein, niet de regering, niet de meerderheid van het volk.^{vi}

Daar staat tegenover dat anderen jou advies mogen geven, met je mogen praten en brieven schrijven – kort gezegd: je mag op niet-agressieve wijze benaderd worden. Maar zij mogen niet de leiding over jouw leven nemen. Zelfs democratie neemt die individuele soevereiniteit niet weg. Immers, de meerderheid is samengesteld uit individuen en indien een enkel individu niet de baas is over jou dan zijn zij dat samen ook niet. Democratie is een methode om bestuurders te selecteren voor diverse overheidstaken. Of een methode die gebruikt kan worden om tot beslissingen te komen indien alle betrokkenen (allen die het aangaat) er mee ingestemd hebben (zoals in een Rotary of Lions Club). Indien een bepaalde autoriteit niet aan anderen is gegeven dan hebben zij geen macht en moeten zij zich niet in jouw leven en handelen mengen – waar het ook om gaat: onderwijs, economie, wetenschap, religie. Dát is het wat betekent een recht op vrijheid te hebben.

Ik ben vrij indien ik kan handelen zonder tussenkomst van anderen. Wanneer andere mensen nodig zijn bij mijn strevingen, is hun instemming vereist. En indien ik helemaal niets wil, behalve lui zijn, drinken en mezelf verwaarlozen, dan is dat iets waar ik een recht op heb. Ik mag niet onvrijwillig gedwongen worden zowel mijzelf als anderen te dienen. Vrijwillige samenwerking is essentieel voor vrije mannen en vrouwen.

RESPECT

Het recht op leven betekent dan dat niemand ons mag weerhouden voor het leven te kiezen, of voor de dood indien we oordelen dat dat het beste voor ons is. Indien het gaat om hulp bij zelfdoding ligt er een obstakel: geassisteerde zelfdoding kan uitgelegd worden als moord. Zoiets als een wilsverklaring kan dat obstakel uit de weg ruimen en duidelijk maken dat hulp op verzoek geen moord is. Indien dan nog zelfdoding of hulp daarbij wordt verboden, komt de vrije samenleving in een gespannen verhouding tot zichzelf te staan. Natuurlijk, wat geldt voor iedere vrijheid, geldt ook hier: de vrijheid kan onverstandig benut worden. Echter, het libertarisme stelt dat met de persoonlijke autonomie het risico samengaat het eigen leven destructief te benaderen. Een vrije samenleving berust op de overtuiging dat dát het risico waard is. We moeten onze volwassen burgers niet beschouwen als kinderen, als afhankelijkken, namelijk paternalistisch. Respect is wél op zijn plaats, jegens volwassenheid (*age of reason*), jegens autonomie. *You are in charge of your life and community with others must be voluntarily on all sides.*

De Verenigde Staten van Amerika worden gezien als de leider van de vrije wereld, als het leidende vrije land. Dat verplicht haar om de individuele rechten met meer waakzaamheid te beschermen dan elders geschiedt. Jammer genoeg worden de VS nu geleid door de overheid – en niet door de burgers - en alles wat iemand wil doen wat een ander mogelijk niet aanstaat, behoeft publieke (lees: overheids-) toestemming.^{vii} Vanuit deze optiek boog de U.S. Supreme Court zich in 2005 over de wet in de staat Oregon die toestaat dat artsen dodelijke medicijnen geven voor zelfdoding: is die wet wel constitutioneel?^{viii} Wat nu geschiedt is dat volwassen mensen ronddraaien in cirkels, om toestemming bedelen aan allerlei soorten vreemdelingen om uiteindelijk dat te doen wat een onvervreemdbaar recht is! Dan hoeft je toch niet verbaasd te zijn waarom de rest van de wereld zich afvraagt wát nu eigenlijk de regering van de VS over de gehele aardbol promoot?

Vertaling en voetnoten Frank Vandendries

ⁱ Tibor Machan (1939) werd in 1953 uit Hongarije gesmokkeld en emigreerde in 1956 naar de VS. Professor emeritus van de afdeling filosofie aan de Auburn Universiteit (Alabama), politiek-filosoof, libertarisch denker, publicist. Dit artikel is samengesteld uit drie publicaties van Tibor Machan: “Suicide and the Right to Life” (2000), “A short lesson about liberty” (2003) en “You shouldn’t need permission to die” (2005).

ⁱⁱ Jack Kevorkian (1928) is een omstreden patholoog. Hij claimt bij meer dan 130 terminale patiënten hulp te hebben geboden bij hun overlijden. Van 1999 tot 1 juni 2007 heeft hij gevangen gezeten vanwege een aanklacht tot moord.

ⁱⁱⁱ “Under section 241 of the *Criminal Code*, it is an offence to counsel or to aid suicide, although suicide itself is no longer an offence: 241. Every one who 1. counsels a person to commit suicide, or 2. aids or abets a person to commit suicide, whether suicide ensues or not, is guilty of an indictable offence and liable to imprisonment for a term not exceeding fourteen years.” (www.parl.gc.ca)

^{iv} De hersenen verliezen het vermogen tot spiercontrole en de ziekte leidt tot krachtvermindering aan de ledematen en tot spraakstoornissen. De meeste patiënten sterven door verstikking. Ter visualisatie: wetenschapper Stephen Hawking heeft deze ziekte. Ook bekend als ALS (Amyotrofische Laterale Sclerose).

^v Sue Rodriguez (1950) stierf in 1994. Svend Robinson was tot 2004 parlements lid voor de New Democratic Party. Welk Nederlands parlements lid zou alleen al durven te overwegen om bij een zelfdoding aanwezig te zijn?

^{vi} “In the libertarian view, we have an infinite number of rights contained in one natural right. That one fundamental human right is the right to live your life as you choose so long as you don’t infringe on the equal rights of others.” (David Boaz: ‘Libertarianism. A primer’, Simon & Schuster - 1998)

^{vii} Hoewel de Nederlandse staat een andere grondslag heeft dan de VS worden ook hier de burgerlijke vrijheden steeds meer ingeperkt en wordt dag in dag uit getracht het handelen van de burgers in wetten te ‘vangen’.

^{viii} In januari 2006 besloot het Hooggerechtshof dat de ‘Death with dignity act’ rechtsgeldig is en dat iedere staat in eerste instantie zelf over deze materie gaat.